

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI**Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:****Esas Sayısı : 2019/102****Karar Sayısı : 2019/99****Karar Tarihi : 25/12/2019****İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN:** Bakırköy 2. Aile Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 300. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 17. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Tanımanın iptali davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 300. maddesi şöyledir:

"3. Hak düşürücü süreler

Madde 300- Tanyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve herhâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer.

İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve herhâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer.

Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.

Yukarıdaki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İttüdüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Recep KÖMÜRCÜ, Serdar ÖZGÜLDÜR, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Selahaddin MENTEŞ'in katılımlarıyla 14/11/2019 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural ve sınırlama sorunları görülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya

tarafardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurulması için elinde yönteminde açılmış, mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali talep edilen kuralın o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural, bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 4721 sayılı Kanun'un 300. maddesinin birinci fıkrasının iptalini talep etmiştir.

4. Bakılmakta olan dava, Kanun'un 297. maddesinde iptal sebebi olarak öngörülen *yanılma veya aldatma* sebebine dayanılarak beş yıllık hak düşürücü süreden sonra açılan tanınmanın iptali davasıdır. Söz konusu davada *korkutma* nedeninin tanınmanın iptali talebinin gerekçesini oluşturmadığı ve tanınmanın üzerinden beş yıl geçmesinin ardından tanınmanın iptali davasının açıldığı gözetildiğinde itiraz konusu kuralda yer alan “...veya *korkunun etkisinin ortadan kalktığı...*” ve “...*bir yıl...*” ibarelerinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle söz konusu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

5. Öte yandan kuralın kalan bölümünde yer alan “*Tanıyanın dava hakkı...*”, “...*tarihten başlayarak...*”, “...*geçmekle düşer.*” ibareleri bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmayan “...veya *korkunun etkisinin ortadan kalktığı...*” ve “...*bir yıl...*” ibareleri yönünden de ortak kural niteliği taşımaktadır. Ayrıca “...*her hâlde tanınmanın üzerinden beş yıl...*” ibaresi iptal sebebinin öğrenildiği durumun yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmayan “...veya *korkunun etkisinin ortadan kalktığı...*” ibaresi yönünden de ortak kural durumundadır. Bu nedenle bakılmakta olan davanın konusu gözetilerek kuralın kalan bölümüne ilişkin esas incelemenin kuralda yer alan “...*her hâlde tanınmanın üzerinden beş yıl...*” ibaresi ile sınırlı olarak yapılması, bu ibareye ilişkin incelemenin de “...*iptal sebebinin öğrenildiği...*” ibaresi yönünden yapılması gerekmektedir.

6. Açıklanan nedenlerle 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 300. maddesinin;

A. Birinci fıkrasında yer alan “...veya *korkunun etkisinin ortadan kalktığı...*” ve “...*bir yıl...*” ibarelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

B. Birinci fıkrasının kalan bölümünün esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin fıkra da yer alan “...*her hâlde tanınmanın üzerinden beş yıl...*” ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

C. Birinci fıkrasında yer alan “...*her hâlde tanınmanın üzerinden beş yıl...*” ibaresine ilişkin incelemenin fıkra da yer alan “...*iptal sebebinin öğrenildiği...*” ibaresi yönünden yapılmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

7. Başvuru kararı ve ekleri Raportör Yakup MACİT tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

8. 4721 sayılı Kanun'un soybağı hükümlerini düzenleyen 282. maddesinin ikinci fıkrasında çocuk ile baba arasında soybağının ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulacağı; 295. maddenin birinci fıkrasında babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla tanınmanın gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

9. Tanınmanın iptali müessesesinin düzenlendiği Kanun'un 297. maddesinde tanıyanın yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanınmanın iptali davası açabileceği belirtilmiştir. Söz konusu davayla ilgili hak düşürücü süreler ise Kanun'un 300. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında, tanıyanın dava hakkının iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanınmanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği belirtilmiştir. Dördüncü fıkrada ise hak düşürücü süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabileceği hüküm altına alınmıştır.

10. Yargıtay; anılan kurallarla ilgili vermiş olduğu çeşitli kararlarında, iptal sebebinin öğrenememe ya da zorunlu nedenlerle hak düşürücü süre içinde tanınmanın iptali davası açamayanların, gecikmeyi haklı kılan sebepleri ispatlamaları hâlinde bir aylık süre içinde bu haklarını kullanabileceklerini belirtmiştir (Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, E.2017/6394, K.2017/6333, 26/4/2017; E.2017/8395, K.2019/1853, 25/2/2019).

B. İtirazın Gerekçesi

11. Başvuru kararında özetle; Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve geliştirilmesi hususunda devlete görev yüklediği, soybağının doğru tespit edilmesinin de kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesiyle doğrudan ilgili olduğu, buna yönelik sınırlamaların bir kişinin çocuğu olmayan birisine iradesi dışında alt-üst soy ilişkisiyle bağlanması sonucunu doğuracağı, 4721 sayılı Kanun'un 289. maddesiyle ilgili yapılan itiraz başvurusu sonucunda Anayasa Mahkemesinin anılan maddede yer alan "...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresini baba yönünden iptal ettiği, iptal edilen söz konusu kural ile itiraz konusu kural arasında doğrudan bir bağlantı olduğu, kuralın iptal edilmemesi hâlinde eşitlik ilkesine aykırı bir durum oluşacağı, çocuğu olmayan birisini iradesi fesada uğratarak tanıyan kişinin dava açma hakkının belirli sürelerle sınırlandırılmasının hak arama özgürlüğünü zedeleyeceği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 10., 13., 17. ve 36. maddelerine aykırı olduğu iddia edilmiştir.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

12. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 20. ve 40. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

13. 4721 sayılı Kanun'un 300. maddesinin birinci fıkrasında, tanıyanın dava hakkının iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği hükme bağlanmıştır. Anılan fıkrada yer alan "...her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl..." ibaresi itiraz konusu kural olup kural "...iptal sebebinin öğrenildiği..." ibaresi yönünden incelenmiştir.

14. Kural, tanımanın iptali davası ile ilgili hak düşürücü süreyi düzenlemektedir. Tanıyanın, çocuğu olmadığını iddia ettiği kişiye karşı açacağı iptal davasının kişiler arasındaki nesep bağımlı belirleyici bir etkiye sahip olduğu açıktır. Dolayısıyla babalık ilişkisinin belirlenmesi ile ilgili olan kural, Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile doğrudan bağlantılıdır. Bunun yanında kural, maddi bir hak olan özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının korunmasına yönelik başvuru yoluna erişimi özel olarak düzenleyen Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkıyla da yakından ilişkili bulunmaktadır.

15. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiştir. Anılan maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı; bir yönüyle özel hayatın gizliliğinin korunmasını, başkalarının gözleri önüne serilmemesini, bir başka ifadeyle kişinin özel hayatında yaşananların yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kişiler tarafından bilinmesini isteme hakkını korurken diğer yönüyle resmî makamların özel hayata müdahale edememesi, yani kişinin ferdi ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi hakkını güvence altına almaktadır.

16. Anayasanın "*Temel hak ve hürriyetlerin korunması*" başlıklı 40. maddenin birinci fıkrası ise "*Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.*" hükmünü içermektedir. Anılan hükme göre kişilerin yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, temel hak ve özgürlüğü ihlâl edilen ya da ihlâl edildiğini iddia eden kişilerin ilgili yargı veya idari merci nezdinde şikâyetlerini dile getirmesi hususunda devlete gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturarak uygun koşulları sağlama yükümlülüğü getirmektedir.

17. Bu çerçevede Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlâl edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır.

18. Özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile bağlantılı olan kuralla Anayasa'nın 40. maddesi kapsamında devletin, bu hakkın korunmasıyla ilgili gerekli koşulları sağlama fonksiyonunu ne ölçüde yerine getirdiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

19. Kuralda, tanyanın dava açma hakkının her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği belirtilmiş olmakla beraber Kanun'un 300. maddesinin dördüncü fıkrasında anılan maddedeki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebebin varlığı durumunda bu sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabileceği hükme bağlanmıştır. İtiraz konusu kuralın da aynı maddede yer aldığı gözetildiğinde beş yıllık mutlak hak düşürücü sürenin geçmesi durumunda dahi tanyan, gecikmesinde haklı bir neden olduğunu ispatladığı takdirde anılan fıkra uyarınca yeniden dava açma hakkına sahip olacaktır.

20. Bu itibarla Kanun'un 300. maddesinin dördüncü fıkrası da dikkate alındığında, Kanun'da iptal talebini ileri sürme hususunda tanyana yeterli giderim sağlamaya elverişli koşulların oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenle kuralla devletin, tanyanın özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla ilgili uyumsuzlıklardan olan tanımanın iptalini talep etmede başvurabileceği etkili bir yargısal yolu sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediği söylenemez.

21. Anayasa'nın 10. maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz./Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*" denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

22. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı; aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişiler arasında ayırım yapılmasını ve kişilere ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

23. İtiraz konusu kurallarla ilgili olarak özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişiler arasında farklılığın gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Yapılacak bu

belirlemenin ardından farklı uygulamanın nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir.

24. Anayasa Mahkemesinin 25/6/2009 tarihli ve E.2008/30, K.2009/96 sayılı kararıyla Kanun'un 289. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresini iptal etmesi üzerine nesebin reddi davasının davacısı olan koca (baba) itiraz konusu kuraldaki gibi mutlak süre sınırlaması olmaksızın olağan süre içinde dava açabilme imkânına sahip olacaktır. Buna karşın tanıyan (baba), kural nedeniyle tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle kural olarak dava açma hakkını yitirecektir.

25. Kanun'un 289. maddesindeki nesebin reddi davasının konusunu, babalık karinesi ile meydana gelen nesep bağı oluştururken tanımanın iptali davasının konusunu 295. maddeye göre tek taraflı tanıma beyanıyla meydana gelen soybağı ilişkisi oluşturmaktadır. Hukuksal temelleri farklı olsa da sahih nesep ilişkisinin sona erdirilmesi açısından her iki davanın davacılarının hukuki statülerinin benzer olduğu söylenebilir.

26. Bu itibarla nesebin reddi ve tanımanın iptali davasının davacıları olan babaların eşitlik incelemesinde karşılaştırmaya esas benzer durumda oldukları, Kanun'un 289. maddesinin birinci fıkrasında yer alan beş yıllık sürenin iptal edilmesinin ardından itiraz konusu kuralın öngördüğü aynı nitelikteki hak düşürücü sürenin tanımanın iptali davasında uygulanması nedeniyle bu kişiler arasında farklılık meydana getirileceği anlaşılmaktadır.

27. Eşitlik ilkesinin gereği olarak benzer durumda olanlar arasında bir taraf lehine getirilen farklı düzenlemenin bir ayrımcılık oluşturmaması için nesnel ve makul bir temele dayanması ve ölçülü olması gerekir.

28. Yukarıda izah edildiği üzere; kuralın yer aldığı Kanun'un 300. maddesi bir bütün olarak incelendiğinde, meşru nedenleri olan davacılar açısından beş yıllık mutlak hak düşürücü süre geçse dahi 289. maddeden farklı olarak dava açma hakkının sona ermediği, gecikmeyi haklı kılan sebeplerin varlığı hâlinde bu sebeplerin ortadan kalkmasından itibaren ilgililerin dava açabilmelerinin mümkün olduğu görülmektedir.

29. Anayasa Mahkemesinin, Kanun'un 289. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresinin iptali ile ilgili verdiği kararda, maddenin üçüncü fıkrasında yer alan *gecikmenin haklı bir sebebe dayanması halinde bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihten işlemeye başlayacağına* ilişkin kuralın beş yıllık mutlak hak düşürücü süreyi de kapsadığı kabul edilmişse de Kanun'un bu şekilde yorumlanmaya elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. Zira itiraz konusu kuralın da yer aldığı 300. maddenin dördüncü fıkrasında "*Yukarıdaki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.*" denilmek suretiyle fıkradaki söz konusu bir aylık ek sürenin beş yıllık hak düşürücü süre yönünden de geçerli olduğu açıkça belirtilmiş iken 289. maddenin üçüncü fıkrasında "*Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihten işlemeye başlar.*" denilmek suretiyle haklı sebebe dayalı ek sürenin beş yıllık hak düşürücü süre için geçerli olmadığı, bunun sadece bir yıllık hak düşürücü süre yönünden öngörüldüğü açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla Kanun'un 289. maddesinden ayrılan bu yönüyle itiraz konusu kurala getirilen farklı muamelenin makul ve objektif bir temele dayanmadığı söylenemez.

30. İtiraz konusu kuralla getirilen farklı uygulamanın ayrıca ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen objektif amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir.

31. İtiraz konusu kural, Kanun'un 300. maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen ve başlangıç anı ile ilgili olarak her olayın kendi koşulları içerisinde değerlendirilebilme imkânına elverişli bulunan *bir aylık* süreyle birlikte ele alındığında 289. madde ile 300. maddede belirtilen söz konusu kişiler arasında objektif ve makul bir nedene dayalı olarak öngörülen farklı muamelenin ölçülü olmadığı da söylenemez.

32. Açıklanan nedenlerle kural aynı fıkarda yer alan “...iptal sebebinin öğrenildiği...” ibaresi yönünden Anayasa'nın 10., 20. ve 40. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Celal Mümtaz AKINCI, Kadir ÖZKAYA ve Rıdvan GÜLEÇ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 13., 17. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 20. ve 40. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 5., 13., 17. ve 36. maddeleri yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 300. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...her hâlde tanımamın üzerinden beş yıl...” ibaresinin fıkarda yer alan “...iptal sebebinin öğrenildiği...” ibaresi yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Celal Mümtaz AKINCI, Kadir ÖZKAYA ile Rıdvan GÜLEÇ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 25/12/2019 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

KARŞIOY GEREKÇESİ

İptali istenen kuralın, 4721 sayılı Kanun'un 300. maddesinin "yukarıdaki süreler geçtiği halde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir" şeklindeki son fıkrası dikkate alındığında (kural bu fıkıyla birlikte değerlendirildiğinde) Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna şu nedenlerle katılabilmemiz mümkün olmamıştır:

1. Anayasa Mahkemesinin 15/3/2012 tarih ve E.2011/116, K.2012/39 sayılı kararında da işaret edildiği üzere "soybağı (nesep)", bir kimse ile onun ecdadı, üstsoyu arasındaki biyolojik ve doğal bağlantıyı ifade eder. Dar anlamda soybağı ise sadece çocuklar ile ana ve babaları arasındaki bağlantıyı, başka bir deyişle çocuğun ana ve babasına nisbetini ifade eder. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda çocuk ile baba arasındaki soybağının ana ile evlilik, tanıma veya hakim kararı kurulacağı ifade edilmektedir. Anayasa Mahkemesi, anılan kararında, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun babalık davasında hak düşürücü süreleri düzenleyen 303. maddenin "bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir" şeklindeki son fıkrasının iptaline hükmederken şu gerekçeye dayanmıştır:

"...Yasa koyucu, soybağı davalarında dava açma süresine ilişkin hükümleri düzenlerken, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır... Ölçülülük ilkesi nedeniyle yasa koyucu, sınırlamadan beklenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengeyi sağlamakla yükümlüdür.

Bu nedenle yasa koyucu, bir yandan çocukların babalarını bilmelerini, babalarının nüfusuna yazılmalarını ve bunun getireceği haklardan yararlanmalarını sağlamak; diğer yandan da davalı babanın ve ailesinin uzun süre dava tehdidi altında kalmalarını önlemek amacıyla babalık davasında çocuğa verilen ek dava açma süresini makul bir süre olarak belirlemeli ve her iki tarafın özgürlükleri arasında adil bir denge kurmalıdır. Ayrıca, Anayasa'da düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile Devlet'in herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirmek için gerekli şartları hazırlama görevi göz önüne alındığında; kişi evlilik dışı dünyaya gelse bile, ana babasını bilmek, babasının nüfusuna yazılmak, bunun getireceği haklardan yararlanmak, ana ve babasından kendisine karşı olan görevlerini yerine getirmelerini istemek gibi kişiliğine bağlı temel haklara sahiptir. İtiraz konusu kuralda, çocuğa dava açmak için tanınan bir yıllık sürenin haklı bir sebeple kullanılmaması durumunda bunun yerine bir aylık, çok sınırlı bir ek süre öngörülmüştür. Hak düşürücü niteliğinden dolayı da çok sınırlı olan bu sürenin geçmesinden sonra çocuk, babası ile arasında soybağını kurma ve buna bağlı haklara sahip olma olanağını yitirecektir. Bu nedenle, çocuğun maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkını ve hak arama özgürlüğünü sınırlayan itiraz konusu kuralda öngörülen süre adil, ölçülü ve makul değildir. Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir..."

2. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun iptal istemine konu "hak düşürücü süreler" başlıklı 303. maddesinin ilk fıkrası, tanıyanın tanımanın iptali davasını açmasında hak düşürücü süreleri düzenlemekte ve tanıyanın dava hakkının, her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşeceğini hüküm altına almaktadır. Tanıma yoluyla baba ile çocuk arasında

soybağı ilişkisi kurulmakla birlikte, tanımadan sonra gerçekleşen çeşitli nedenlerle babanın (tanyanın) çocuğun kendi sulbünden gelmediğini öğrenmesi halinde, bunun düzeltilmesi ve çocuğun kendi nüfusundan çıkarılması amacıyla tanınan dava açma hakkının beş yıllık bir süreyle sınırlandırılması, sonuçta aralarında gerçek bir soybağı olmadığı sonradan anlaşılan baba ile çocuk arasındaki kurulan ve hukuki temeli çökmüş olan aile ilişkisinin ilanihaye devam etmesi anlamına gelecektir. Çocuğun hukuki yararı gözetilse dahi, artık son bulmuş olan baba-çocuk ilişkisinin bu şekilde hak düşürücü süreyle devam ettirilmesi Anayasa'da öngörülen ilkelerle uyum içinde değildir. Böylelikle kişi, gerçek babası olmadığı bir çocuğu yaşam boyu kabullenmek durumunda kalacak; üstelik Medeni Kanun hükümleri karşısında bu ilişkiye tam bir hukuki sonuç tanınacaktır. Oysa Anayasa Mahkemesi 17/3/2011 tarih ve E.2009/58, K.2011/52 sayılı kararında, maliki yirmi yıl önce ölmüş bir taşınmazı davasız ve aralıksız olarak yirmi yıl süreyle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kişinin o taşınmazın kendi adına tescilini talep etmesine imkan sağlayan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 713. maddesinin ikinci fıkrasındaki ibarenin iptali istemini kabul ederek, anılan kuralı şu gerekçeyle iptal etmiştir:

“...Tapuya kayıtlı bir taşınmazın malikinin ölmesi halinde, bu taşınmazın sahibi mirasçılardır. Mirasçılar bu taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkını miras bırakanın ölümü ile birlikte kanun gereğince tescile gerek kalmadan kazanmaktadırlar. Hukukun genel ilkelerinden biriside mülkiyet hakkının (zaman ötesi) niteliği, başka bir anlatımla mülkiyet hakkının zamanaşımına uğramamasıdır. Bu nedenle, Medeni Kanun tarafından bir taşınmaz malikinin mirasçılara tanınmış olan hakların, hak sahiplerince yirmi yıl boyunca kullanılmaması, o kimselerin taşınmazla aralarındaki ilişkiyi fiilen kestiğini göstermiş olsa bile, o taşınmazla aralarındaki hukuksal ilişkinin sona erdiği anlamına gelmez. Mirasçıların devam eden mülkiyet hakkı, taşınmazı fiilen kullanma hakkını içerdiği gibi, kullanmama hakkını da içerir. Mülkiyet hakkının mutlaklığı ve tapu sicilinin aleniyeti karşısında, itiraz konusu sözcük uyarınca, zilliyedin mirasçılara ait olan mülkiyet hakkını tanımayarak, tek yanlı olarak ortadan kaldırılmasına olanak tanınması, mülkiyet hakkını ortadan kaldırdığı gibi, kazanılmış hak ve hukuki güvenlik ilkelerini de ihlal etmektedir. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu ‘...ölmüş...’ sözcüğü Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir...”

3. Görüldüğü üzere, bir kişinin her ne sebeple olursa olsun, zilyetlik yoluyla başkasının taşınmazına malik olamayacağı anılan iptal kararı ile açıkça ortaya çıkmasına rağmen; başkasına ait bir çocuğun, hak düşürücü azami süre geçti diye evvelce tanınmış olduğu gerekçesiyle gerçek olmayan babaya olan soybağının ilanihaye devam ettirilmesi sonucunu doğuran kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna katılabilmeye imkân yoktur. Üstelik “soybağı” ilişkisi hem Anayasa'nın 17. hem de 41. maddelerinin koruması altında olduğundan “mülkiyet” hakkına nazaran daha fazla korunmaya mazhar durumdadır. Zoraki bir soybağı ilişkisine hukuki koruma öngören kural, bu mahiyeti itibariyle Anayasa'nın 2., 17. ve 41. maddeleriyle açıkça tezat teşkil etmektedir.

4. Diğer taraftan, itiraz konusu kuralın yer aldığı Kanun'un 300. maddesinin dördüncü fıkrasında gecikmeyi haklı kılan sebeplerin varlığında sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içerisinde dava açılabilmesi belirtilmiştir. Bu fıkra ile tanyanın, beş yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra dahi babalığı ile ilgili yanılma ve aldatma olgusunu öğrenmesi halinde anılan süre içerisinde dava açma hakkına sahip olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak bu bir aylık sürenin ne zaman başlatılacağı hususunda

herhangi bir belirlilik bulunmamaktadır. Süre, kişinin baba olmadığını ilk öğrendiği anda mı yoksa bu bilginin doğruluğunu tespit etmek için yapacağı araştırma sonucu belli bir kanaate ulaştığı tarihten itibaren mi başlatılacaktır. Nitekim yargısal içtihatlarda bu konuda istikrarlı bir yaklaşım sergilenmediği görülmektedir. Özellikle iptal sebebini öğrenme tarihinin tespitindeki güçlük nedeniyle tanıyanların açtıkları davalar zaman zaman süre yönünden reddedilebilmektedir. Bizatihi Kanun'dan kaynaklanan bu belirsizlik nedeniyle hak kayıplarının yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla tanıyanlara verilen bir aylık dava açma süresi itiraz konusu kuralda öngörülen beş yıllık mutlak hak düşürücü süre kuralını ölçülü hale getirecek nitelikte hukuki bir belirliliğe sahip değildir.

5. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın belirtilen hükümlerine aykırı olan kuralın iptali gerektiği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ